

LBRIS

We know
books

MARIN PEDA

VIATA CA O PRADA

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Concepție grafică: Dana Popescu, Mădălina Pricop

Coperta I: Vasily Kandinsky, *În sus*, 1929

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PREDA, MARIN

Viața ca o pradă / Marin Preda; pref.: Oana Soare; fișă
biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop
București: Cartex Serv, 2025

ISBN 978-606-9098-47-9

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.șt.)

821.135.1

© Elena Preda, Nicolae Preda, Alexandru Preda

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Poveste despre nașterea unei capodopere</i> (Oana Soare)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	23
<i>Referințe critice</i>	25
<i>Notă asupra ediției</i>	41
<i>Viața ca o pradă</i>	45

1

Aventura conștiinței mele a început într-o zi de iarnă când o anumită întâmplare m-a făcut să înțeleg deodată că exist. Era multă lume în casă, ființe mari, așezate în cerc pe scaune mici și care se uitau la mine cu priviri de recunoaștere, dar parcă îmi spuneau cu ostilitate, te vedem, ești de-al nostru, dar ce faci? Atunci am auzit o voce: „Lăsați-l în pace! Na, mă, și pe-asta!“ Și cel ce rostise aceste cuvinte a luat de undeva de pe sobă o pâine mare și rotundă și mi-a întins-o. Atunci mi-am dat seama că țineam strâns ceva în brațe, tot o pâine, și că asta era cauza privirilor rele îndreptate asupra mea. Pusesem mâna pe pâinea de pe masă care era a tuturor și nu mai voiam să dau la nimeni din ea. Iar acel om, de care ascultau toți, în loc să mi-o ia cu forța, cum furioși se pare că voiau ceilalți, făcându-mă să scot răcnete, îmi mai dăduse una: „Ia-o, mă, și pe-asta!“ Parcă m-am trezit dintr-un somn. M-am uitat la toți liniștit și am pus cuminte pâinea din brațe pe masă. Nimeni nu mai m-a luat după aceea în seamă, au început să rupă din ea și să mănânce.

Din această întâmplare ar reieși că instinctele de acaparare m-au dus departe de viață, ceea ce nu s-a dovedit. Totuși aventurile vieții noastre sunt ale conștiinței, deși viața ei adevărată nu e niciodată liberă de instincte și nu o dată e neputincioasă în fața lor, în rău, dar și în bine.

N-aș putea să spun cui dătez faptul că deși am fost dat la școală la opt ani, cu scopul mărturisit de tatăl meu să învăț doar să mă iscălesc și pe urmă, asemeni fraților mei mai mari, să ar

pământul și să cresc vite, totuși întreaga familie a renunțat mai pe urmă la această idee. Fiindcă în primul an abia am trecut clasa, deși m-am trezit cu uimire citind.

Atunci de ce m-au dat mai departe să urmez și clasa a doua pe care abia am trecut-o? Ulterior toți au spus că învățam bine. Dar asta nu era adevărat. Numai eu știu ce-am putut trăi în anul următor, la ce tortură am fost supus și cum soarta mea s-a decis parcă ignorându-mă. De la începutul anului nu putusem învăța nimic, nu aveam cărți. Mama îmi făcuse rost de cinci lei, mi-i dăduse și-mi spusese să-mi cumpăr cu ei „măcar *Citirea*“. M-am dus acasă la învățător, pe care l-am găsit în curte cu alții, beau cafele și jucau tabinet, și l-am strigat. A venit la gard. I-am spus ce voiam, și el a întins mâna și i-am pus în palmă mica monedă galbenă.

– Ce să-ți iau eu, zice, cu cinci lei? O *Citire* costă vreo douăzeci și cinci de lei.

– Dom' învățător, i-am spus eu atunci, care mă gândisem o clipă că ar putea da de la el restul, dar îmi spusese în același timp că nu putea să facă așa ceva, că nu eram fi-său, luați-mi un maculator să am măcar pe ce scrie, că de învățat pot să mă mai împrumut, dar de scris nu pot să scriu în caietele altora.

– Așa e, zice, bine, când o să mă duc pe la Roșiori, o să-ți cumpăr un maculator. Da' tac-tău de ce nu-ți dă bani de cărți, că nu e om sărac?

– Mă mir că mă lasă să viu și așa, darmită să-mi mai cumpere și cărți.

– Așa e, a zis învățătorul senin, și a dat creanga de măr pe sub care venise la mine la o parte și s-a întors la masă să-și continue jocul întrerupt.

În iarna aceea hotărârea tatălui meu de a nu mă mai lăsa să mă duc la școală a devenit, practic, un fapt, deși din gură nu mă oprise; nu aveam cu ce mă încălța. M-am dus doar când am putut merge desculț; și atunci am trăit acele ore de spaimă despre care am pomenit al cărei motiv da' s-ar fi dezvăluit s-ar fi petrecut o catastrofă. Conștiința măsură proporțiile dezastrului care ar fi

urmat, iar instinctele tremurau: nu se știe ce-aș fi ajuns în viață dacă jocul întâmplării, al cărei erou eram, s-ar fi destrămat și eu aș fi apărut în ochii învățătorului așa cum eram și nu cum, prin nu știu ce mister, credea el că sunt. Adică dintre cei mai buni... Se apropia sfârșitul anului și dascălul examina toată clasa, să vadă pe care trece, pe cine premiază și pe cine lasă repetent. Scottea câte cinci sau șase la tablă și îi asculta. Jumătate din ei parcă învățaseră ceva, cealaltă jumătate însă parcă nici nu trecuse pe la școală și atunci învățătorul începea să-i bată la palmă cu o nuia de corn foarte ageră, de care tot unul dintre noi făcuse rost. Era atât de furios încât uneori îi bătea la palmă pe toți cei care erau scoși odată, deși unii dintre ei protestau indignați că ar fi răspuns bine la întrebările puse. Așteptam tremurând să-mi vie rândul. Nu știam nimic și ascultam înfiorat plânsetele care umpleau clasa. Băieții suportau bine loviturile în clipele când le primeau, dar în bănci nu mai puteau, fluturau mâinile înroșite în aer sau și le vârau deznădăjduiți între genunchi. Plângeau cu înverșunare și obidă nedefinită fiindcă niciunul nu știa să urască, durerea lor era pură și în ea puteai ghici cel mult protestul împotriva ei, a durerii în sine, fiindcă durea, și nu a învățătorului sau a școlii, cu cărțile și istoriile ei care trebuiau învățate cu sila.

Prima zi a trecut fără să fiu scos și eu la examen. A doua zi, văzând cum stau lucrurile, în loc să fug și îndărăt să nu mă mai uit, am venit totuși la școală, deși știam ce ar putea să mi se întâmple. Nu m-a scos nici în acea zi și nici în cele următoare. Și pentru ca această întâmplare să fie dusă până la capăt, în nefirescul ei, la sfârșitul anului m-am pomenit printre premianți.

Faptul uimi pe ai mei și tata nu mai zise nimic, când, în toamnă, îi spusei că vreau să urmez și pe-a patra. Dar tot nu-mi luă cărți. Încetul cu încetul însă se răspândi întâi printre copiii, apoi și printre vecini, ideea că eu aș ști atâta carte încât era clar că după terminarea cursului primar trebuia să fiu dat să urmez mai departe, la liceu sau la școala normală de învățători. Începui și eu să cred acest lucru, cu atât mai mult cu cât viața de țăran, în ciuda faptului că se petrecea într-un spațiu liber, mie mi se părea că se

petrece într-un țarc. Dar eu nu vreau să povestesc aici „amintiri“, ci doar lucruri pe care le contemplant și azi cu un sentiment de neliniște că s-ar fi putut totuși să nu aibă loc, și atunci nici lumina care le însoțește azi în amintire să nu fi existat...

2

Nicăieri nu a fost timp în cele o mie de pagini ale *Moromeților* să povestesc călătoria pe care a făcut-o Niculae (erou a căruia copilărie era a mea), cu tatăl său, la vârsta de doisprezece ani, la Câmpu-Lung, unde dorința lui de a evada din familie și din sat trebuia să devină un fapt. În realitate această călătorie avea să se termine cu un eșec prin care însă soarta mă ferea de o prăbușire.

Nu există ființă care să nu fie înzestrată cu instinctul primejdiei. La oameni el agită presentimentele cu atât mai mult cu cât rațiunea nu-și dă seama de nimic. Tatăl meu era posomorât și nu scotea un cuvânt mergând pe lângă cai. Nu se uita la mine, se ferea de ochii mei, a căror expresie îl împiedica, pesemne, să înțeleagă avertismentele turburi pe care le simțea zdruncinându-i credința în steaua mea. Ce eram eu? Ce putea să-i spună lui încrederea naivă a unui băiat că într-acolo unde mergeam ne aștepta lumea cu brațele deschise, să confirme adevărul înzestrării fiului din căruță, de care în sat nimeni nu se mai îndoia de mult? Și dacă toată lumea se înșela? Învățătorul acela care mă premiase fără să știu nimic murise demult și luase cu el în mormânt secretul comportării lui ciudate. El, tatăl, nu fusese niciodată convins că nu se petrecuse atunci ceva firesc. Ai mei toți știau bine că sunt un bleg, totuși de ce mi s-ar fi pus pe cap o coroană pe care n-aș fi meritat-o? Asemenea gesturi le pot face oamenii obișnuiți din prostie sau din părtinire, dar ce l-ar fi putut îndemna pe un învățător care nu era mai bun decât alții, ba chiar era mai rău, suferind de piept, și folosind foarte des nuiăua, să mă scoată din blegia mea vizibilă

și să mă împingă de la spate în fața satului? Patul său de moarte pe lângă care am trecut toată clasa și i-am sărutat mâna acestui om slăbuț, stins în floarea vârstei, cu o mică mustață neagră și cu o expresie ca de icoană pe chipul său supt de suferință, nu-mi apare niciodată în amintire fără un adânc fior: e pentru mine semnul că, pe această lume, destinul orb nu e atotputernic, că hotărârile lui pot fi smulse, că fulgerul intuiției noastre îl poate abate din mersul lui implacabil. Și că, odată înfrânt, el cedează mereu netezindu-ți drumul nu fără a-ți lăsa în conștiință de fiecare dată o spaimă, semn că nu te va proteja la infinit.

Această spaimă o trăia pe drum tatăl meu, înaintea mea. El se apropie la un moment dat de botul cailor și trase căruța la marginea drumului. Alături erau o poiană și o fântână. O fată desculță își spăla picioarele, apariție parcă de vis pe aceste ținuturi necunoscută cu văi adânci și dealuri uriașe. Se sui apoi lângă mine. Rămase câțiva timp tăcut fără să mă privească. Îmi puse însă mâna lui mare pe picior și mă mângâie cu o milă nesfârșită pe care a trebuit să trecă douăzeci de ani ca s-o înțeleg. Apoi îmi spuse cu o duioșie izvorâtă numai din tristețea pricinuită de hărțuiala la care îl supunea de la o vreme familia noastră cu trei soiuri de copii, și pe care numai eu și mama i-o cunoșteam.

– Domnule, unde ne ducem noi acum?

Am înțeles fără să mă turbur ce vrea să spună: era oare asta drumul nostru? Ne duceam bine acolo unde ne duceam? Cine ne spunea nouă că din zecile de căruțe care se îndreptau ca și a noastră spre orașul de munte cu renumita lui școală, a noastră nu va face parte din cele care se vor întoarce cu speranțele pierdute?

– Îți pun această întrebare, a continuat el ca și cum mi-ar fi spus pentru întâia oară ceea ce avea să urmeze, când de fapt totul fusese de mult răsucit pe toate fețele, ca să știi că n-ajunge să reușești să treci din trei sute, câți am auzit că sunt înscriși, printre cei patruzeci admiși. Trebuie să fii printre cei șapte-opt cu bursă. Fără bursă nu pot să te țin!

Mi-am dat capul pe spate:

– Heeee! Și d-aia ai tras tu căruța la marginea drumului!! Din mers nu puteai să-mi spui, heeee!

Și l-am arătat cu mâna ca să-l mai vadă și alții și am continuat să behăi.

– Nu, că putem să întoarcem caii și să ne ducem acasă! a zis el atunci cu simplitate, vrând parcă, cu o ultimă efortare, să rămână în mijlocul acestei simplități care ne-ar fi izbăvit de toate grijiile și de toate temerile. Spunem că n-au mai fost locuri și gata. Altfel îți închipui ce rău o să fie. Ce-o să te faci tu, cum o să te arănești? Lăsând la o parte faptul că n-o să se poată să nu-ți pese de toți proștii care or să râdă de tine.

Mă uitam la el și ca totdeauna glasul cu care îmi spunea aceste cuvinte mă făcu să înțeleg mai puțin ceea ce spunea. Cum o spunea, asta era uimitor. O veșnică surpriză. Reieșea în acele clipe că lumea n-ar fi atât de greu de suportat, dacă n-ar fi împănată cu proști. Ei, ce-o să fac? Sunt eu în stare, așa ca el, să nu-mi pese de ei? N-o să fiu, cum o să fiu? Sunt un copil, puțini sunt cei care cu adevărat se pricep să le facă față. Și atunci?

– Și ce vrei tu acum de la mine?

– Te întreb. Știi?!

– Ce să știu?

– Cum ce să știi? Păi despre ce vorbim noi aicea? Știi tu carte?

Am tăcut. Cum puteam să-i alung îndoielile? Să-i spun că știu să rezolv ecuații de gradul întâi sau că știu toată istoria Evului Mediu așa cum se predă ea în clasa a doua de liceu?

– Ia spune-mi tu mie, aici, a zis el atunci tresărind parcă și el însuși că această idee nu-i venise mai de mult în minte, care sunt bogățiile țării?

Vroia să mă examineze el, să audă cu urechile lui că știu și să se liniștească.

– Care sunt bogățiile țării? Eeee! Heeee!

Și l-am arătat iar cu mâna, să fie martori și alții, și să râdă și ei de întrebarea lui. A început să râdă el însuși, redevenind senin și a pus mâna pe hățuri. Convingerea mea îl subjugase.

La Câmpu-Lung am ajuns pe seară și am tras sub șoproanele unui han. Era frig, am început să tremur, m-am învelit cu cerga, care nu ținea însă deloc cald.

– Ce e cu tine? m-a întrebat.

– Tu nu vezi? i-am răspuns eu cu dinții clănțănind. Mi-e frig, pune dulama pe mine și ia cerga asta de-aici.

Mi-a adus să mănânc doi mici și mi-a pus o ceașcă cu țuică în mână.

– Bea și tu, zice, mi-o dădu mocanu' ăsta de-alături. A tras și el cu căruța cu noi, e de prin Răchitele. Are și el un copil să-l dea la școală. A venit cu el în căruță și cu un butoi, eu zic că are o sută de chile. Ei, adăugă el, pot eu să fac față? Se duce și dă la unul și la altul și țuică și bani și admitem cazul că și băiatul e bun. Între tine și el nu-l alege pe el?!

N-am putut nici să mănânc, nici să beau și nici nu mai auzeam bine ce spunea. Dimineața m-am trezit mirat că nu prea îmi simțeam greutatea corpului. Știam ce e, dar această boală, frigurile, îmi trecuse de mult și niciodată nu mă apucaseră toamna, ei totdeauna în iunie. Nu i-am spus tatălui meu nimic, nici nu prea credeam că sunt iarăși frigurile, de astă dată am mâncat bine și starea aceea de slăbiciune mi-a trecut.

Am plecat la școală. Curtea era imensă, plină de copii și de părinții lor. Vederea mocanilor cu pălăriuțele acelea ca niște ceaunuri și cu pantalonii de aba albă strânși pe picioare m-a înveselit și am uitat că fusesem aseară bolnav. Tatăl meu însă era din nou îngrijorat: se adeverea ceea ce auzise, în timp ce el mai crezuse poate că n-o fi adevărat și că n-or fi avut toți ambiția să-și dea copiii aici și nu în altă parte: păreau nu trei sute, ci parcă o mie.

Programul din ziua aceea, după cum citirăm pe un afiș, era apelul și vizita medicală. Nu trecu mult și ieși un ins care ceru foarte autoritar să se facă liniște, după care începu să ne citească

LIBRIS

We know
books

MARIN PEDA

**ÎNTÂLNIREA
DIN PĂMÂNTURI**

Nuvele și povestiri

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Imagine coperta I: Julien Dupré, *Secerătoarele*, 1880

Coperta: Dana Popescu

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Întâlnirea din pământuri / Marin Preda; ed. stabilită de Alexandru Preda; pref.de Oana Soare; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop și Oana Soare – București: Cartex Serv, 2024

ISBN 978-606-9098-37-0

I. Preda, Alex. (ed.)

II. Oana, Soare (pref.)

III. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura CARTEX SERV pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Scriitura enigmei și cruzimii</i> (Oana Soare).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	18
<i>Referințe critice</i>	20
<i>Notă asupra ediției</i>	41

ÎNTÂLNIREA DIN PĂMÂNTURI

Nuvele și povestiri

Cartea întâi

În ceață	45
Colina.....	55
Întâlnirea din pământuri.....	60
O adunare liniștită.....	73
Calul.....	99
La câmp.....	105
Înainte de moarte.....	111
Amiază de vară.....	117

Cartea a doua

Albastra zare a morții.....	121
Soldatul cel mititel	148
Îndrăzneala.....	158
Friguri	232

Cartea a treia

Desfășurarea	289
Situațiile președintelui	448

CARTEA ÎNTÂI

ÎN CEATĂ

I

Uitați-vă la el, sări-i-ar bolboșile ochilor! De ce tăceți din gură? Am treizeci de clăi de grâu. Îi sparg capul ăluia care s-o apropia de mine. Mecanicul mâncă, mă duc la șira mea, o stropesc puțin și-i dau foc. Dau foc și la mașină, mă duc la fiecare șiră și o aprind, la toate târgile astea cu paie, dau foc la toată aria! Dacă sunt eu tânăr și sărac, singur cu muierea, voi trebuie să fiți niște hoți? Nu mă bat cu pumnii în piept și în cap, fiindcă mi-e frică de voi. Al dracului să fiu, dacă nu pun mâna pe un par și vă zbor. Nimic nu se mai alege din voi. În viața mea nu m-am atins de nimeni, niciodată! Asta o știți cu toții și ați crezut că sunt prost. Vedeți aria asta unde treieră atâta lume? Cu voi toți mă bat, cu toată aria! Muncesc de două zile pentru voi și nici unul nu vede. Să vă spui eu: în timpul treieratului, să mă fi dat jos de pe batoză și să fi pus umărul dedesubtul ei, așa bine! Să fi dat-o cu cracile în sus. Abia atunci ați fi băgat de seamă: „Ia te uită, mă, al dracului, a răsturnat mașina!“ Dar că am muncit două zile, singur cu muierea, pentru voi, pentru o ceată întreagă de haidamaci și de puturoși, și că n-am treierat niciun spic și voi vreți să mă lăsați, asta nu! N-ați băgat de seamă! Vă zvânt! Vă sparg capetele. Vă gonesc cât e izlazul ăsta de mare, niciunul nu mai prind, dacă mă reped în voi. Ați crezut că Ilie Resteu e ca și când n-ar mai fi. Și

acuma tăceți toți din gură, nu vă uitați nici la mine, nici la voi. Uitați-vă la mine, care are curaj.

Nu vă vine a crede că mi-am sărit din balamale. Și n-aș fi zis nimic. N-am cai. N-am căruță. N-am copii. N-am ajutoare. N-am targă. Nici furci pentru mine și muiere n-am. Nici cel puțin de mâncare pentru mecanici. Am știut; am zis: am două mâini, dar gândiți-vă că am două mâini! Nu mi-e rușine de dumneata, părinte, nu te uita așa la mine! Crezi că, dacă ești popă, pentru dumneata vorbesc? Că dumneata m-ai scos din țafâni! Dumneata ai venit la urmă... dar ce mai vorbesc eu aicea? Ia-o repede pe poteci, dacă vrei să n-o iei pe coajă! Și vezi, calcă mai de sus, să nu-ți intre pleavă în pantofi...

Vă uitați unii la alții și ziceți că-s nebun... Poți să te superi, părinte, vezi dealul ăsta al nostru de lângă sat? Du-te acolo în vârf, lasă-ți pantalonii și izmenele jos și dă-ți drumul la vale pe pielea goală. O să-ți treacă atunci supărarea, că nu te arde inima ca pe mine. Cum viscolește soarele ăsta, ce jărăgai, ce vipie! Îmi scot sufletul din piept, îmi bag secerea în piept și-mi scot sufletul de-acolo afară!... Habar de grijă la voi, pentru Ilie Resteu. Singur știu ce e acum și ce a fost nu mai târziu decât la începutul anului. Arde soarele ăsta ca fundul iadului. Și dacă acum am o botă plină cu apă rece, pe care o duc la gură și-mi sting arsurile din burtă... Dar ce vorbesc eu?!

A fost un șarpe aici și v-ați uitat la el și tăceți din gură. A luat-o la goană înaintea popii, dar nu luați în seamă ce țip eu aicea. Eu sunt nebun, o să-mi iau câmpii, așa ziceți voi. Dar eu n-am omorât pe nimeni în viața mea. Pațanghele, tu ești vecin cu mine și mă cunoști, Miai, ai lui Cocoșilă, Crășmac, voi mă cunoașteți; e prânzul acum, ascultați. Să-mi sară ochii din cap, ăsta sunt. Îmi dau foc la șiră, iau muierea asta și-i dau drumul să facă ce-o ști și plec d-aici din sat. Dacă voi nu vreți să mă ascultați cu dreptate...

II

Nu mă potolesc, Pațanghele, nu se poate, asta e din cale-afară... Bine, stau jos, am să stau, dar spuneți și voi, că v-ați adunat aici toată ceata... Un suflet avem și dacă ni-l încărcăm și pe ăsta!... Ascultați! Voi ați treierat pe rând, cu toții, poate nu știți, n-ați văzut, dar zilele astea numai eu și muierea mea le cunoaștem. Care știți cum mi-am cărat eu grâul aici? Dar să las asta, să încep de alaltăieri, când ne-am făcut ceata. Eu n-am știut nimic. Întreb și eu: cine l-a ales în ceată pe Belegă?... Știu, ați zis fiecare: e om bătrân... și dacă în viața mea nu m-am atins de nimeni, să vă spun: sub o claie, când încărcam grâul, văd că se ridică un șarpe mare, gros ca o coadă de sapă, și începe să se înfășoare pe un snop. L-am luat de coadă – mi se urcase sângele la cap – și cât era de lung, am început să-l învățesc ca pe-o frânghie pe deasupra capului. Fluiera ca vântul și încerca să se încovoie. L-am învățit și l-am izbit de oiștea căruței până i-au sărit creierii pe miriște. Așa am amețit, când l-am văzut pe Belegă cu popa.

Dar nu, Pațanghele. Nu asta. Nu pentru că era el, Belegă. Nu alaltăieri și nici ieri. Și nici azi dimineață. Acum, în câteva ceasuri. Au fost numai câțiva oameni din altă ceată, n-ați fost toți. Crășmac știe, ai lui Cocoșilă... Ascultați. M-am suit la coș, ziceam așa și-i spuneam și muierii: noi n-avem de nici unele, să stau eu la coș toată ziua și tu lângă mine, și la sfârșit să ne-ajute și nouă ceata; unul o căruță, unul caii, unul un băiat, altul altă căruță, altul alt om și să treierăm și noi. Așa a fost:

– Belegă, nouă când ne vine rândul? l-am întrebat.

– Mai așteaptă. Ai venit și tu – câine surd, la vânat, așa mi-a răspuns.

– Belegă...

– Unde ți-e căruța? s-a răstit, ca și când aș fi fost sluga lui.

– Belegă, dar eu stau de azi dimineață la coș! i-am mai spus.

N-am ținut seama de neamul meu, de neamul muierii mele, am să v-o spun și p-asta, dar am zis: are dreptate. Să mai muncesc

încă o zi. Să vedem. De ce să încurc izele. Dar voi nu știți; vi se pare că-s nebun, că nu m-ați văzut niciodată ca azi. Așa cum a fost șarpele ăsta de om, și Dumnezeu i-ar fi spart capul. Când m-am însurat cu muierea asta... uite, n-am vrut s-o spui niciodată, dar acum nu pot să mai rabd.

Ascultați.

Nu m-am gândit la păcatul ei de fată mare. A îndurat mult de pe urma copilului pe care l-a adus cu ea și care a murit. Dar cum a murit, am să vă spun acum ca să înțelegeți.

Beleagă e văr de al doilea cu muierea asta a mea și vine la noi după ce mă însuray eu cu ea: „Eu n-am copii, îi zice muierei, dă-mi mie fetița ta de suflet și după ce mor eu, că sunt bătrân, i-o rămâne ei averea“. Muierea asta se cam codea. Zic: „Dă-i-o, de ce să nu i-o dai?“ Și i-am dat-o. Avea cinci-șase ani, sâraca, și era așa, mititică. Într-o zi, după asta, după vreo câteva săptămâni, mă duc într-o luni pe la târg, la Balaci. Ne-am dus amândoi... Nu-ș' ce-am cumpărat noi, nu-ș' ce-am mai stat – și plecăm. Când să trecem drumul de fier, odată o aud pe muierea asta a mea:

– Ilie, nu e aia Ioana, care păzește vitele?

Mă uit peste locurile burdenilor și o văz. Era Ioana, mititică, cu capul gol, fugea șchiopătând după niște ale dracului de vaci. Opresc căruța și muierea asta a mea sare jos și o ia la fugă spre ea. Scot și eu pălăria și încep să-i fac semne și s-o strig. N-auzea nimic, că era departe. Stam în căruță și-mi făceam o țigare, îmi părea rău că aveam mâna goală, nu-mi venise în gând să iau ceva din târg. Cine știa? Când o văz că vine, îmi cade biciul din mână. Arsa de soare, cu cămașa ruptă pe ea și șchiopătând.

– Mă fetiço, mă! Ce e cu tine? am întrebat-o.

– Ilie, ăștia mi-au nenorocit fata, plângea nevasta. Ia te uită, zice. Picioarele îi sunt umflate, pline de mărăcini. Ia uită-te, cum îi umblă păduchii în cap!...

Mă uit mai aproape, mă dau jos din căruță. Mă: câine să fi fost și tot ar fi îngrijit-o mai bine. Era numai piele și oase. Înnegrită, zgâriată, cu buzele arse de sete, plină de praf... Păduchii se plimbau prin părul ei ca într-un cuibar.

– Fata tatii, zic eu, sui'te în căruță. De ce n-ai venit acasă, dacă ai văzut așa?...

– Vacile, suflă ea.

– Dă-le în Cristosul lor de vaci și sui'te în căruță!

Fierbea sângele în mine. Îmi venea să trag caii spre Burdeni, s-o iau spre Beleagă și să-i trag o sfântă de bătaie... dar m-am gândit. Am luat-o acasă și la început îmi părea rău. Eram mâhnit, mă gândeam la Dumnezeu. Cum poate să rabde asta? Am înghițit în mine, și-mi ziceam că nu se poate, fiecare trebuie să-și primească ce e al lui. Dar numai asta n-o mai așteptam; mă pomenesc cu el a doua zi că intră în curte. Când l-am mai și văzut, mi s-a făcut negru înaintea ochilor.

– Ce, ce, mă? zic. Ce Cristosul mă-tii mai vrei?

El se uită, roșu la față. Și țipă. Că de ce mi-ați luat fata, și mi-ați lăsat vacile, și au intrat în niște otavă de mături, și s-au umflat...

– Fi-ți-ar vacile ale dracu', că dacă n-au plesnit toate, o să te umflu eu acum, cât ești de bătrân... Neam de om ești tu, mă? Nici să te fi gândit că e fata unei rude, da' așa, a nimănuî...

El se umflă la mine și pe urmă iese și muierea asta a mea:

– Du-te, țipă ea, să nu mai auz de voi. Lovi-v-ar cataroiu' ăla rău. Căinilor!

– Nu plec până nu-mi dați fata, să-mi slujească, până-o plăti vaca. Mi-a lăsat vacile în mături, cățeaua, și una s-a umflat și a murit.

Am rămas așa. De, mă, al dracului, să pun acu' mâna pe el și să-l desnod. M-am dus încet spre el și, când m-a văzut, a început să meargă de-a-ndaratele spre poartă. A deschis poarta, a ieșit, am ieșit pe urma lui la șosea, a întins-o! Mă uitam după el cu mâinile în șolduri. Nu știu, n-am scos nici o vorbă, da' nici el n-a mai zis nimic și mergea iute. Lumea știa, văzuse. Unii ziceau: „De treabă Resteu. Altu' i-ar fi făcut capul țandări.“

A plecat, n-am mai auzit de el. Spre seară fetița s-a culcat și a adormit. Făcuse muierea niște pâine caldă. Stătea pe prispă, cu picioarele ei mici atârinate în jos și abia își mișca mâinile. Pe urmă

văd că începe să închidă ochii, ca și când ar fi usturat-o, și-i cade felia de pâine din mână. Mă duc la ea și-o iau în brațe. Îngălbenise și abia mai sufla.

– Fata tatii, ce ai?

– Mi-e somn...

Am întins-o pe prispă, dar n-a durat mult. N-am mai văzut... i se îngălbenise tot trupul ca o turtă de ceară. Se îmbolnăvisese. A zăcut multe zile. Pe urmă, o dată, pe la miezul nopții, când o întreba maică-sa ceva, aia mă cheamă speriată că fata nu mai vorbește. S-a stins repede; își ridicase mâinile în sus și se zbătea cu ochii dați peste cap. Un pic s-a înroșit la obraji, s-a liniștit, râdea ca o floare... Pe urmă din ce în ce a îngălbenit, s-a învinețit, a început să-și întindă gâtul și a murit biata fetiță!

Ce s-a întâmplat am aflat mai târziu. Șarpele și nevastă-sa o băteau în fiecare zi, și când o trimiteau cu vacile, în loc de mâncare, îi puneau în traistă crudiciuni, prune acre și ceapă și-i dădeau drumul.

Au trecut apoi doi ani, credeam că nenorocirile mai îmbunează pe om. Uitați-vă acuma.

Două săptămâni mi s-a scurs sudoarea în ochi, până am secerat bruma de grâu. Te uiți pe aria asta și vezi atâtea șire. Dar pentru unul ca mine, ce-a fost asta, chiar dacă o știe orișicine, nu orișicine o știe pe spinarea lui. Dar s-o iau de alaltăieri dimineață, că fiecare v-ați văzut de treabă și n-ați băgat de seamă.

III

Când s-a făcut ceata, în seara aia, mi se pare cu o zi înainte de treierat, chiar atunci veneam d-aici, eram ostenit mort, abia isprăvisem șira și m-am dus acasă. Mi se părea că izlazul ăsta se leagănă cu mine, o să caz și n-am să mă mai scol. Pe drum, îi spun muierii:

– Fă, du-te tu și vezi ce ceată e gata pentru mâine, că eu nu mai pot. Vezi ce e acolo, în arie, și bagă de seamă, spune-le la

oameni că n-avem de nici unele, ca să știe... și spune-i ăluia care o fi șeful cetei să te scrie acolo, în numele meu.

Nu știu ce-o fi făcut, că după ce am ajuns acasă nici nu mai știu dacă am mâncat ceva. M-am culcat și am adormit până dimineața ca un buștean. Când m-am sculat dimineața, ochii mi se lipiseră de parcă mă bătuse cineva cu măciuca.

– Ilie, hai la arie, că azi începe ceata noastră să treiere, îmi spune nevasta.

– Te-a trecut acolo? la rând? o întreb.

– Da, ne-a trecut.

– Cine e șeful cetei?

– Nu știu, zice ea, nici nu știu, am vorbit cu alde Pațanghel, cu a lui Cocoșilă...

„Dacă veni vorba de Pațanghel, zic eu, e bine. Vecinii noștri!“
Ne-am luat furcile la spinare și am plecat aici. O mai întreb iar pe nevastă:

– Fă, tu le-ai spus că n-avem căruță, n-avem cai?...

– Le-am spus...

– Uite ce e, îi spun eu. La coș, pe batoză, e munca cea mai grea. O să muncim și noi, fără să ne schimbăm de la coș și când ne-o veni rândul, să ne treiere ceata.

Ați văzut. Care ați văzut! Nici o zi, barem! Atât să mă fi odihnit. M-am suit pe batoză și parcă nu știu ce m-a apucat, când am văzut gura aia sfârâind. Mă gândeam că azi o să muncesc și pe urmă o veni și rândul snopișorilor mei. Și am început să arunc la snopi în mașină. Aruncă, aruncă, dezleagă, răsfiră și potrivește, prinde și iar aruncă. Nici nu știu când a venit prânzul și când am mâncat. Făcuse biata muierea asta niște teci de fasole și o mămăliguță de parcă ziceai că cine știe ce bunătate este. Am înghițit vreo douăzeci-treizeci de dumicați și m-am suit iar la mașină! Cine poate să știe câți snopi am aruncat!... Până seara... m-am snopit, dar nu simțeam nimic, că abia așteptam; atâtea mizerii, o larnă ca asta cum n-am pomenit.

A venit noaptea; când m-am dat jos, se învârteau șirile astea cu mine. Am căzut chiar aici alături unde stăm noi acuma și aici